

Manal al-Sharif

MERJ VEZETNI!

MERJ VEZETNI!

Egy szaúdi nő harca az egyenlőségért
a férfiak királyságában

Manal al-Sharif

A fordítás alapja:
Manal al-Sharif: *Daring to Drive. A Saudi Woman's Awakening*

Copyright © Manal al-Sharif, 2017

Fordította: © Szalai Virág, 2018

Szaklektor: dr. Kármán Marianna
Nyelvi szaklektor: Mártonfi Attila

Szerkesztette: Fiáth Marianna

Borítóterv: Alison Forner
A borítóadaptációt készítette: Tabák Miklós
Borítófotó: Maha Nasra Eddé

HVG Könyvek, Budapest, 2018
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Krausz Veronika
www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-304-725-5

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit
tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy
eszközzel – elektronikus, fényképeseti úton vagy más módon –
a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: Kedves László
Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt.
Felelős vezető: György Géza

A szerző megjegyzése: Ez a könyv a személyes emlékeim alapján született. Igyekeztem mindent a lehető legpontosabban lejegyezni, de nem tartom magam sem történésznek, sem vallástudósnak. A neveket többnyire kihagytam, vagy csak keresztnéveket használtam. A könyvben előforduló esetleges hibák vagy hiányosságok nem szándékosak, és elnézést kérek értük.

Anyának és Abújának:

Sajnálom, hogy nem voltunk hálásak
mindazért, amit adtatok és tanítottatok nekünk.
Nem tudtuk, hogy ez mindenetek.

Abdallának és Hamzának:

A szabályokat kérdőjelezd meg, ne önmagad!

Az 1990-ben autót vezető negyvenhét nőnek:

Hősök vagytok.

„Azok a legjobbak közületek, akik a legjobbak az asszonyokhoz.”¹

MOHAMED PRÓFÉTA – Béke legyen vele²

„Ne félj! A félelem a halálnak nem szab gátat, az életnek viszont igen.”

NAGÍB MAHFÚZ

„Nem az a bajom, hogy felejték, inkább az, hogy túl sok mindenre emlékezem.”

GÁZI EL-DZUSZEIBI

Tartalom

1. FEJEZET		
Egy király, több millió királynő országa		13
2. FEJEZET		
Rácsok és csótányok		34
3. FEJEZET		
Koszorú lányok		52
4. FEJEZET		
Mekka ostrom alatt		78
5. FEJEZET		
A fátyol mögött		98
6. FEJEZET		
Barbie babám elpusztítása		116

7. FEJEZET	
A tiltott parabolaantenna	137
8. FEJEZET	
Alkalmazásban, de otthontalanul	165
9. FEJEZET	
A falafeles férfi és a szerelem	191
10. FEJEZET	
Szabad élet vagy halál	224
11. FEJEZET	
Nő létére vezetett	243
12. FEJEZET	
A szaúdi férfiak királyságában	271
13. FEJEZET	
Abúja és a király	295
14. FEJEZET	
Az eső egyetlen cseppel kezdődik	314
Köszönetnyilvánítás	338
A szerzőről	344
Jegyzetek	345
Név- és tárgymutató	347

1

Egy király, több millió királynő országa

A titkosrendőrség hajnali kettőkor jött értem. Az ajtón az első koppintást gyorsan követte a második. Olyan hangosan és keményen kopogtattak, hogy messzire elhallatszott, és beleremegett az ajtókeret.

Az ötéves fiam aludt, de én még fent voltam, az öcsémmel beszélgettem. Összerezcentünk. Az öcsém felugrott, és az ajtóhoz sietett.

Mögötte maradtam, éreztem, ahogy az ajtó nyílásával beáramlik az éjszakai levegő. Május lévén még kellemesen meleg volt, nem volt fullasztó forróság. Sötétség vett körül. Egyetlen teraszlámpám néhány héttel korábban kiégett, és még nem jutottam odáig, hogy kicseréljem. Hirtelen arra gondoltam, a zaj nem ébresztette-e fel a fiamat – ilyen apróságok futottak át az agyamon abban a néhány másodpercben, amely után minden megváltozott.

A sötétség árnyai között csak annyit tudtunk kivenni, hogy férfiak nyomulnak felfelé a lépcsőfeljárón. Sem egyenruhát, sem azonosítót nem viseltek. Az öcsém kérdésére, hogy kicsodák, nem feleltek. Végül az egyikük megszólalt:

- Ez Manal al-Sharif háza?³
- Igen – felelte az öcsém habozás nélkül, határozott hangon.
- Most rögtön velünk kell jönnie! Be kell vinnünk a dzahráni rendőrségre.

Az öcsém tudta, miért, nem kellett kérdeznie. Aznap délután a közlekedési rendőrök megállítottak a miatt a „bűncselekmény” miatt, hogy az öcsém autóját vezettem. A hivatalos vád így hangzott: „nő léteére vezetett”. Az öcsém mellettem foglalt helyet az anyósülésen, aztán még további öt órát ült az oldalamon a tukbai rendőrség kétemeletes, jellegtelen, erős kerítéssel körbevett betonépületében, amelynek zárkájában az autóvezetőket órákra vagy akár napokra is bent lehetett tartani. Egyetlen zárkát tartottak fenn, kizárólag férfiak számára. Biztos vagyok benne, hogy én voltam az első nő, aki betette a lábát a tukbai rendőrségre. Csak az több órát igényelt – meg egy telefonhívást a parancsnoknak és egy látogatást a helyi kormányzónál –, hogy elkészítsék a papírt, amelyet alá akartak velem íratni. E szerint lényegében kijelentem, hogy soha többet nem vezetek Szaúd-Arábiában. Nem voltam hajlandó aláírni, de nem tágítottak. Amikor az öcsém elolvasta a neki átadott szöveget, látta, hogy ezzel csak a szaúdi szokások megsértését ismerem el, ugyanis nem létezik olyan pontos szaúdi törvényi tényállás vagy olyan közlekedési előírás, amely a nőknek megtiltaná az autóvezetést. Pusztán az *orf*nak, vagyis a szokásoknak való engedetlenség-gel vádolhattak. Abban a hitben taxiztunk haza, hogy az ügy lezárult, felülkerekedtünk a rendszeren, és apró kis győzelmet arattunk.

Otthon ment a tévé, a dohányzóasztalon pizzásdobozok heverték, a kis nappaliban három barátom zsúfolódott össze a laptopjával és az okostelefonjával. Amikor beléptem, a sógor-nőm sírva fakadt, a barátaim odarohantak és átöleltek – nem tudják elhinni, hogy elengedett a rendőrség, kiabálták. Egy ba-

rátom a letartóztatásomat követően útjára is indította a Twitteren a #FreeManal hashtaget, miután küldtem neki egy sms-t az autóból. Mindenki egyszerre beszélt, Twitter-megosztásokat és Facebook-bejegyzéseket mutogattak. Az ügyem hat óra alatt óriási visszhangot keltett. Én viszont képtelen voltam bármire is odafigyelni, fizikailag, szellemileg és érzelmileg is kimerültem. Csak egy zuhanyra és alvásra vágytam. A szaúdi szokások szerint azonban nem illő távozásra szólítani a vendégeinket, úgyhogy leültem középük, és az első csatánk megnyeréséről beszélgettünk: bebizonyítottuk, hogy egyetlen közlekedési szabály sem tartalmazza szó szerint a nők vezetési tilalmát. Amikor végül elmentek, ugyanannyira izgatott voltam, mint ők, és győzelemittasan arra gondoltam: „Na, most már senki sem állíthat meg bennünket!”

Aztán jött a hajnali két óra az ajtómnál álló férfiakkal, és a korábbi lelkesedésem rögtön elpárolgott. A „dzahráni rendőrség” hallatán megrémültem. Az öcsém becsapta az ajtót, és kulcsra zárta. Szünet. Ekkor újra kezdődött a kopogás.

A házam nem a gyerekkori otthonom helyszínén, a kanyargós utcájú, zarándoktól nyüzsgő Mekka szent városában állt, ahová kizárólag muzulmánok léphetnek be, és nem is Szaúd-Arábia fővárosában, a sivatagi fennsíkra épült Rijád csillogó tornyai és magasban futó hídjai között, hanem az egész királyság talán legnyugatiasabb enklávéjában, az Aramco olajvállalat Keleti tartományban épült takaros telepén. Ez utóbbit olyan amerikaiak tervezték, akik a később Standard Oilra átkeresztelt – az Aramco alapításában is részt vevő – John D. Rockefeller olajtársaságnál dolgoztak. Az Aramco Szaúd-Arábia állami olajtársasága, napi olajexportja a világon a legmagasabb, miközben

260 milliárd hordónyi olajtartalékon ül. Ezzel a világ leggazdagabb cége, nettó értékét 2500 milliárd dollárra becsülik. Amikor az amerikaiak az 1970-es és az 1980-as években az Aramcót eladták Szaúd-Arábiának, a szerződésben kikötötték a nők további foglalkoztatásának kötelezettségét. Így dolgozhattam én is a cégnél.

Az Aramco régóta külön kis világgként létezett az országban. Buja zöld golfpályáival, gyepével, pálmafaival, parkjaival és medencéivel leginkább egy képeslapszerű dél-kaliforniai városra hasonlít. A cég kapuin belül nem érvényesek a szaúdi szabályok. A nők és a férfiak itt tartózkodhatnak egy helyiségben, a nőknek nem kell az arcukat vagy az egész testüket eltakarniuk. Megünnepeljük a különböző ünnepeket, például a halloweent, amikor mindenki jelmezbe öltözik. Emellett az Aramco telepén – Szaúd-Arábia más területeitől eltérően – a nők is vezethetnek autót. Semmi tiltás, semmi korlátozás. Csak simán beülnek a volán mögé, és beindítják a motort. A telep saját biztonsági szolgálattal rendelkezik: sem a helyi rendőrség, sem a szaúdi vallási rendőrség nem merészkedhet a vállalat irányítása alatt álló területre. Az Aramciónak megvan a saját tűzvédelmi részlege is. Belsőleg kezeli az ügyeit, mintha külön, szuverén állam lenne a Szaúd-arábiai Királyságon belül.

Aznap éjszaka azonban megtanultam, hogy a szaúdi titkosrendőrségnek mégis joga van belépni a telepre.

Odafordultam a nappalim túlsó végén lévő üveg toloajtók felé. Hagyományos szaúdi szokás szerint az emberek éppúgy eltakarják a házaikat, mint a legtöbb család a női hozzátartozóit. Én azonban soha nem szerettem a függönyöket, mindig is kedveltem a beáradó fényt. Az egyik férfi az üveghez nyomta az arcát, párás lehelete ködként terült szét, amíg a száraz sivatagi levegő fel nem szívta. Némán, mozdulatlanul állt ott, csak a szeme pásztázta végig lassan a szobámat. Nem mozdult

az üvegajtótól, még az arcát sem húzta el az üvegtől egész idő alatt. A többiekhez hasonlóan civil ruhát viselt. Persze erről ismerszik meg a titkosrendőrség: tagjai nem hordanak egyenruhát, még csak azt sem árulják el magukról, hogy rendőrök. Van másik munkahelyük, másik identitásuk. Mégis a társadalom minden rétegében ott vannak, egyetlen céljuk a hírek begyűjtése. A királyság azért alkalmazza őket, hogy megfigyeljék az állampolgárokat, és betartassák velük a szabályokat.

Az öcsém ellentámadásba lendült az ajtó mögül.

– Nem veszik észre, hogy hajnali kettő van? Az ember aludna! Különb is, éppen a tukbai közlekedési rendőrségről jövünk. – Arra akart célozni, hogy az ügy már el van intézve, de nem kapott választ. Elhallgatott, aztán kicsit hangosabban újra rákezdet. – Kik maguk? Hacsak nincs letartóztatási parancsuk, nem megyünk el innen. Ha akarnak valamit, jöjjenek vissza reggel! Nem lehet az éjszaka kellős közepén csak úgy beállítani azzal, hogy be akarnak vinni!

Ez persze nem teljesen fedte le a valóságot. Szaúd-Arábiában a jog nem „törvényeken” alapul, hiszen az istenfélő szaúdi muzulmánok szerint a törvények csak Allahtól származhatnak – mi más szót használunk erre: körülbelül „rendszerként” lehet lefordítani. A rendszer szerint kisebb vétségért vagy szabálysértésért senkit sem lehet naplemente és napfelkelte között előállítani. A rendszer azt is kimondja, hogy bírói ítélet nélkül senkit sem lehet letartóztatni, hacsak a hatóságok úgy nem vélik valakiről, hogy fenyegetést jelent a nemzetbiztonságra. Az ajtó előtt álló férfiak még mindig nem feleltek, ám néhány perc elteltével újra kopogni kezdtek.

Melegítőnadrágban és egy Miki egeres pólóban álltam a nappalim közepén. Nem tudtam máshová menni, a ház kicsi volt: egy nappali, egy apró konyhafülke, egy hálószoba és egy terasz, összesen 70 négyzetméter. Az ötéves fiamnak és nekem éppen

elég volt. Elvált nőként a szaúdi szabályok szerint férj híján az apám minősült a hivatalos férfi gyámomnak. Az ő engedélye nélkül nem dolgozhattam, nem járhattam iskolába, nem utazhattam. Ő viszont Dzsiddában élt, az ország másik végében.

Nem tudtam, megtehetik-e, hogy betörik az ajtót, és elvisznek. Még mindig nem tudtam pontosan kicsodák, de abban biztos voltam, hogy valakit értesítenem kell arról, mi történik. Felhívtam egy szaúdi újságírónőt. Korábban már kapcsolatba léptem vele, amikor először akartam bebizonyítani, hogy a nőknek is joguk van vezetni. Bár az éjszaka közepén telefonáltam, felvette és megígérte, hogy szerez nekem ügyvédet. Megadta a számot, amelyről az ügyvéd hívni fog. Néhány perc múlva valóban csörgött a telefonom. Egy nő volt az, Szuád es-Samari, és jogászként mutatkozott be. Azt javasolta, rögzítsem a beszélgetésünket, úgyhogy az iPhone-ommal felvettem az egész beszélgetést.

- Kik ezek az emberek? - kérdezte. - Vallási rendőrség? A közlekedési rendőrségtől jöttek? Van bármiféle parancsuk?

- Nem tudom - feleltem. - Még mindig kint kopognak - tettem hozzá.

Szuád jó húsz percig beszélt velem. Elmagyarázta, hogy ha nem a nemzetbiztonsági szolgálattól jöttek, és amennyiben nem állok terrorizmus gyanúja alatt, nincs joguk az éjszaka közepén arra kötelezni, hogy elhagyjam a házam. Azt javasolta, hívjam fel a helyi rendőrséget, és tudakoljam meg, adtak-e ki ellenem elfogatóparancsot. Ha ilyen nincs érvényben ellenem, ne menjek velük.

- Küldje el őket! - tanácsolta. - Ne menjen velük!

Úgyhogy miközben hallottam az öklök zuhogását az ajtómon, a 999-en a rendőrséget tárcsáztam. A vonal másik végén egy férfi arról biztosított, hogy nincs ellenem érvényben elfogatóparancs.